

1. – УВОД У СТУДИЈЕ ГЕОГРАФИЈЕ

Кључни појмови

студент
 Географски
 факултет
 Београдски
 универзитет

Ви сте сада **студенти** Географског **факултета** који има своје **институте** и **катедре**. Географски факултет припада државном **Универзитету** у Београду; на челу универзитета је **ректор**, а на челу факултета је **декан**.

Уписали сте први **семестар** током кога ћете слушати предавања из седам **предмета**. Предавања ће држати **универзитетски наставници** у различитим звањима, а вежбе **сарадници у настави** (асистенти). Осим предавања и вежби, имаћете и редовне **консултације**. Током наставе излазићете на **колоквијуме** и радити **семинарске радове** што ће вам олакшати полагање завршног **испита**.

Универзитетски наставници и асистенти морају се односити прама вама у складу са Каноном 2. **Етичког кодекса**¹, док ће ваше знање вредновати у складу са **Правилником о полагању испита и оцењивању на испиту**. Са своје стране, њихов рад оцењиваћете у складу са **Правилником о студентском вредновању педагошког рада наставника**.

Ваша права и обавезе уређена су **Статутом Географског факултета**² који је писан у складу са **Законом о високом образовању и Статутом Универзитета**. Своја права ћете остваривати, и штитити своје интересе, преко **Студентског парламента**. Студентски парламент бира **студента продекана** и своје представнике у органима и телима Факултета, између осталог и у **Наставно-научном већу**.

1. 1. – РЕЧНИК ПОЈМОВА (редом којим су поменути у претходном одељку)

СТУДЕНТ (лат. *studens*), онај који студира, редовни слушалац универзитета или неке високе школе. Својство студента стиче се уписом на студијски програм који се изводи на Факултету. Студент се уписује у статусу студента који се финансира из буџета Републике (буџетски студент) или студента који се сам финансира (самофинансирајући студент). Статус студента доказује се **индексом** – студентском књижицом са подацима о похађању наставе и оценама.

¹ Видети *Прилог 1*, стр. 7

² Видети *Прилог 3*, стр. 9

Укупно ангажовање студента састоји се од активне наставе (предавања, вежбе, практикуми, семинари, практична настава, теренска настава, менторска настава, консултације, презентације, пројекти и сл.), самосталног рада, колоквијума, испита, израде завршног рада, и других облика ангажовања.

Наставници и сарадници морају се односити према студентима у складу са Каноном 2. **Етичког кодекса**.

ФАКУЛТЕТ (лат. *facultas* способност), одељење *универзитета*, образовна и научна установа у саставу универзитета. Факултет обавља делатност високог образовања, научноистраживачку и стручну делатност као компоненте јединственог процеса високог образовања. Факултет има образовну и научну аутономију. Простор Факултета је неповредив. У њега не могу улазити припадници органа унутрашњих послова без дозволе декана, осим у случају угрожавања опште сигурности, живота, телесног интегритета, здравља или имовине.

ИНСТИТУТ (лат. *institutum*) установа, организациона наставно-научна јединица факултета. Институте чине катедре, лабораторије и опсерваторије. Радом института руководе управници института.

КАТЕДРА (грч. *kathedra* седиште), наставно-научна јединица у склопу института за једну или више сродних научних области. У саставу катедри образују се одговарајуће лабораторије и опсерваторије. Катедром руководи шеф катедре.

УНИВЕРЗИТЕТ (лат. *universitas*) свеучилиште, највиша наставна установа која у свом саставу има више факултета. Постоје *државни* и *приватни универзитети*. Државне универзитете оснива Република која из свог буџета финансира њихову основну делатност, док приватне универзитете оснивају друга правна и физичка лица. На пример, Универзитет у Београду јесте државни универзитет.

Универзитет је институција која се, са пуним правом, сматра једним од највећих доприноса народа Европе светском културном наслеђу.

РЕКТОР (лат. *rector*), управитељ универзитета (први човек универзитета). Седиште (место службовања) ректора назива се *ректорат*. Ректору у раду помажу четири проректора и генерални секретар са стручном службом Ректората, као и студент проректор.

ДЕКАН (лат. *decanus*), старшина који руководи радом једног факултета на универзитету. Седиште (место службовања) декана назива се *деканат*. Декану у раду помажу *продекани* (продекан за наставу, продекан за науку, продекан за финансије), секретар са стручном службом факултета, као и студент продекан.

СЕМЕСТАР (лат. *sex* шест, *mensis* месец, *semestris*) пола године, пола школске године. Школска година дели се на јесењи и пролећни семестар, од којих сваки има, по правилу, 15 наставних недеља и шест недеља за

консултације, припрему испита и испите. Зимски семестар (школска година) година почиње 1. октобра.

ПРЕДМЕТ (КУРС), логичка наставна целина за коју постоји оцењивање студената. Сваки предмет има сопствене дефинисане очекиване резултате, циљеве, методе и критеријуме оцењивања. Наставу из одређеног предмета треба да држи наставник који најбоље позна одговарајућу научну област.

УНИВЕРЗИТЕТСКИ НАСТАВНИЦИ, наставници који одржавају наставу на факултетима. Наставници се бирају за ужу научну област која је утврђена општим актом Факултета. Наставничка звања стичу се на основу резултата научноистраживачког и педагошког рада, ангажовања у развоју наставе, резултата постигнутих у обезбеђивању научно-наставног подмлатка и др.

Наставници имају право и обавезу да у потпуности одржавају наставу, према садржају и у предвиђеном броју часова, утврђеним студијским програмом и планом извођења наставе, воде евиденцију о присуству настави, обављеним испитима и постигнутом успеху студента, на начин предвиђен општим актом Факултета, организују и изводе научноистраживачки рад, препоручују доступне уџбенике и приручнике за наставни предмет за који су изабрани, редовно одржавају испите за студенте, према распореду у прописаним испитним роковима, држе консултације са студентима у сврху савладавања наставног програма, предлажу усавршавање и преиспитивање наставног плана и програма, буду ментори студентима при изради завршних радова и дисертација, развијају колегијалне односе са другим члановима академске заједнице, сарађују приликом провери успешности свога рада у настави итд.

Звања универзитетских наставника су *редовни професор*, *ванредни професор* и *доцент*. Наставници стичу звања и заснивају радни однос у следећем трајању: редовни професор – на неодређено време, а ванредни професор и доцент – на пет година.

АСИСТЕНТ (лат. *assistens*), помоћник, лице које помаже професору у раду са студентима и које се спрема за професора; сарадничко звање на факултету. Асистенти се бирају за ужу научну област, на три године, са могућношћу продужења за још три године.

Асистенти имају право и обавезу да припремају и изводе вежбе под стручним надзором наставника, помажу наставнику у припреми научно-наставног процеса, учествују у одржавању испита, обављају консултације са студентима, раде на сопственом стручном усавршавању ради припремања за самосталан научно-истраживачки рад, у сврху стицања вишег академског степена, односно доктората, развијају колегијалне односе са другим члановима академске заједнице, сарађују током провере успешности свога рада у настави итд.

КОНСУЛТАЦИЈЕ (лат. *consultatio*), тражење савета или мишљења, облик активне наставе на универзитету. Студенти се консултују са наставницима и асистентима директно, у заказано време, или путем електронске поште (према договору са наставником).

КОЛОКВИЈУМ (лат. *colloquium*), предиспит, услов за испит на универзитету.

СЕМИНАРСКИ РАД (лат. *semen* семе), пробни писани рад који студенти излажу (читају) и међусобно критички разматрају у склопу појединачних предмета или у оквиру посебног предмета (*Академско писање, Семинар*).

ИСПИТ, испит који студент полаже непосредно по окончању наставе из тог предмета – након што је испунио све предиспитне обавезе (активно учешће током наставе, практичан рад, семинарски радови, колоквијуми итд.). Начин полагања испита, испитни рокови, мерила испитивања, као и попис литературе за студије и полагање испита утврђују се планом извођења наставе. Сматра се да је студент полагао испит уколико је приступио полагању испита.

Рад студента у савлађивању појединог предмета континуирано се прати током наставе и изражава се у поенима. Испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита студент може остварити 100 поена. Студијским програмом утврђује се сразмера поена стечених у предиспитним обавезама и на испиту. Од укупног броја поена, најмање 30, а највише 70 поена мора бити предвиђено за активности и провере знања у току семестра (предиспитне обавезе). Успех студента на испиту изражава се оценама: 10 – одличан-изузетан, 9 – одличан, 8 – врло добар, 7 – добар, 6 – довољан, 5 – није положио.

Приликом оцењивања наставници се морају придржавати *Правилника о полагању испита и оцењивању на испиту*³.

НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ, највиши је стручни орган факултета. Наставно-научно веће могу чинити наставници и асистенти, који су у радном односу са најмање 70% радног времена на факултету. Декан је председник наставно-научног већа факултета по функцији. При расправљању, односно одлучивању, о питањима која се односе на осигурање квалитета наставе, реформу студијских програма, анализу ефикасности студирања и сл у раду наставно-научног већа учествује 20% представника студената, које бира студентски парламент факултета.

СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ, студентско представништво уведено 2007. године у циљу остваривања права и заштите интереса студената. Чине га 42 члана – тајним гласањем изабрани студенти са сваког факултета. Такође, сваки факултет има свој Студентски парламент.

³ Видети *Прилог 2*, стр. 7

1. 2. – УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Београд, Студентски трг 1, <http://www.gef.bg.ac.yu>)

Универзитет у Београду највиша је образовна установа Београда и Србије. Налази се међу првих 400 универзитета на свету.

Универзитет у Београду је државни универзитет. Орган управљања је Савет кога чине представници факултета и института, Владе Републике Србије (као оснивача) и студената. Савет доноси Статут, бира ректора, проректора и генералног секретара, одлучује о коришћењу средстава за инвестиције, унутрашњој организацији, оснивању нових организација и сл. Први човек универзитета је ректор, који је за свој рад одговоран Савету. Највећи стручни орган је Сенат, који се бави питањима везаним за науку и наставу.

Претече Универзитета у Београду су крагујевачки Лицеј и београдска Висока школа.

Године 1838. основан је у Крагујевцу Лицеј⁴, који је 1841. године пресељен у Београд. На Лицеј су се могли уписати само кандидати који су завршили гимназију. Године 1863. године Лицеј је трансформисан у Велику школу која је смештена у здање које је један од најбогатијих Срба тога времена капетан Миша Анастасијевић поклонио „своме отечеству“. (У тој згради налази се и данас Ректорат Универзитета у Београду.)

Велика школа је тада у своме саставу имала три факултета – Филозофски, Правни и Технички. Најистакнутији наставници Велике Школе школовали су се на водећим иностраним универзитетима.

Године 1905. формално је основан први српски Универзитет коме је била законом зајемчена аутономија („наставници слободни у излагању своје науке“). У периоду између два светска рата Универзитет у Београду наставио је да се развија – повећан је број факултета што је било праћено порастом броја наставника и студената: уочи Другог светског рата на њему је радило преко пет стотина наставника и студирало око десет хиљада студената.

Универзитет у Београду прекинуо је рад 1941. године када је земљу окупирао немачка војска. У послератном периоду Универзитет је обновљен и настављен је тренд повећања броја факултета. Под окриљем Београдског универзитета образовали су се универзитети у Новом Саду, Нишу, Приштини и Крагујевцу, као и у Титограду (данашња Подгорица).

Број студената на Универзитету стално се повећавао у послератном периоду. У школској 2016/2017. уписано је 14 800 нових студената, док је на свим годинама основних студија било уписано (посеђавало индекс) укупно око 85 000 домаћих и 2000 страних студената. Од оснивања појединих факултета до данас на Универзитету у Београду дипломирао је близу 400 000 студената.

⁴ Лицеј (грч. *Lykeion*, лат. *Lycium*), гимназија у старој Атини; виша, средња школа

Од краја педесетих година организоване су постдипломске студије за стицање академског назива магистра наука, који је, почев од 1966. године, постао предуслов за пријављивање докторске дисертације. До данас је на Универзитету у Београду стечено близу 23 000 диплома магистра наука, а одбрањено је близу 13 000 докторске дисертације.

Упоредо са бројем студената на основним и последипломским студијама, повећавао се и број наставног и помоћног наставног особља. Данас на Универзитету у Београду ради 2 800 наставника (од чега преко хиљаду редовних професора, близу 2 000 асистената и других сарадника у настави, и 2 700 припадника ваннаставног особља.

Приступањем Србије Болоњском процесу, пред Универзитет је постављен нови изазов: како се организовати да би се, до краја прве деценије 19. века, укључио у јединствени европски академски простор? Велики национални подухват укључивања Србије у Европску унију мора бити праћен прилагођавањем њеног система високог образовања захтевима *Болоњског процеса*, при чему би се концепт пуне мобилности професора и студената, који је данас европска реалност, проширио и на српске универзитете.

Београдски универзитет има 31 факултет, 10 научних института и библиотеку – библиотеку „Светозар Марковић”.

1. 2.1. – УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ”

(Београд, Булевар Краља Александра 71; <http://www.unilib.bg.ac.yu>)

Универзитетска библиотека основана је 1921. године, а у садашњој згради отпочела је са радом 1926. године. Данашње име добила је 1946. године поводом стогодишњице рођења Светозара Марковића.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” данас је општенаучна библиотека и информационо-документациони центар Универзитета у Београду те учествује у наставној и научној делатности и у развоју библиотечко-информационог система Универзитета. Библиотека је превасходно намењена наставницима, сарадницима и студентима универзитета у Београду, али и другим корисницима под посебним условима.

У читаоницама Библиотеке (професорској и студентској) користе се: периодика, референсна збирка, стара и ретка књига, књиге публиковане до 1900. године, поједине књиге са вредним илустрацијама, докторске дисертације и магистарски радови. Део књижног фонда може се користити и изван Библиотеке.

Публикације које не поседује Библиотека корисници могу користити путем развијене међубиблиотечке позајмице коју Библиотека остварује са библиотекама из земље и иностранства.

Стручне послове Библиотека остварује у оквиру 9 одељења. У свим фондовима Библиотеке поседује око 1 500 000 примерака књига и свезака периодике, од чега је око 700 000 књига и докторских дисертација. Фонд периодике има око 10 000 наслова стручне периодике и око 1 000 наслова текуће периодике. Библиотека има најновије стране

стручне часописе из низа области, између осталих и из области географије.

Библиотека поседује и збирку рукописне грађе од 548 јединица и збирку од 2 543 примерка старе и ретке књиге.

1. 3. – ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ

(Београд, Студентски трг III/3, <http://www.gef.bg.ac.yu>)

Географски факултет је образовна и научна установа која се налази у групацији Природно-математичких наука Универзитета у Београду. Претеча Географског факултета је *Географски завод* кога је 1893. године основао Јован Цвијић у склопу Филозофског факултета *Велике школе*. Велика школа је 1905. прерасла у Универзитет на коме се географија изучавала у склопу различитих организационих јединица – *Географски завод*, *Катедра за географију*, *Географски институт*, *Одсек за географске науке* и *Одсек за географске науке и просторно планирање*. Године 1947. од Филозофског факултета одвојио се Природно-математички факултет који се 1990. поделио шест факултета међу којима је био и Географски факултет.

У организацији Географског факултета разликују се наставно-научне и ненаставне јединице. Наставно-научне јединице су институти, њих пет – *Институт за географију*, *Институт за просторно планирање*, *Институт за животну средину и ГИС*, *Институт за демографију* и *Институт за туризмологију*. Институте чине катедре, лабораторије и опсерваторије. Са изузетком Институти за географију, Институти укључују по једну, истоимену, катедру; Институт за географију има пет катедри – *Физичка географија*, *Друштвена географија*, *Регионална географија*, *Картографија и аеро-методе*, *Дидактика и методика наставе*. Ненаставне организационе јединице обављају стручне, административне, техничке, помоћне и друге послове који су од заједничког интереса за рад Факултета.

Факултет има пет смерова, односно студијских група: *Географију*, *Просторно планирање*, *Демографију*, *Геопросторне основе животне средине* и *Туризмологију*, који се бирају приликом уписа.

На Географском факултету запослено је 36 наставника (од тога 14 редовних професора) и 28. Школске 2006/07. године на Географском факултету студирало је укупно 1 626 студената. До сада је на Географском факултету дипломирало преко 3 800 студената, и докторирало 135 географа.

Факултет располаже са две библиотеке и богатим фондом стручне литературе (преко 5 500 књига). У склопу библиотека налазе се и студентске читаонице. У терминима када нема наставе студентима на располагању стоји Рачунарски центар. На Факултету постоје и делују Савез студената и Студентско спортско друштво „Јован Цвијић”.

ПРИЛОГ 1. – ЕТИЧКИ КОДЕКС

Етички кодекс донео је Савет Универзитета у Београду 2003. године, ради очувања достојанства професије и развијања и унапређивања моралних вредности академске заједнице, вођен дубоким уверењем у вредност и добробит знања и следећи свест о одговорности универзитетских наставника, сарадника и истраживача. Овде ће бити наведен само Канон 2. који се бави односом наставника и сарадника према студентима.

Канон 2. Однос према студентима

1. Наставници и сарадници подстичу слободан и озбиљан прилаз учењу.
2. У том смислу дужни су да:
 - задовоље највише професионалне стандарде у настави,
 - буду интелектуални водичи и саветници студената,
 - успоставе са студентима однос међусобног уважавања и поверења,
 - обезбеде објективан, поуздан и уједначен систем праћења рада и оцењивања знања студената,
 - штите академске слободе и права студената,
 - изражавају захвалност за помоћ или допринос студената настави.
3. Наставници и сарадници не смеју искоришћавати, злоупотребљавати и дискриминисати студенте нити се према њима могу понашати на недоличан начин.

ПРИЛОГ 2. – П Р А В И Л Н И К О ПОЛАГАЊУ ИСПИТА И ОЦЕЊИВАЊУ НА ИСПИТУ⁵

Правилник има 17 чланова од којих ће у наставку бити наведено њих шест. Цели *Правилник* можете погледати на сајту Универзитета.

Члан 1.

Овим правилником ближе се уређују услови и начин полагања испита на Универзитету у Београду (у даљем тексту: Универзитет) и факултетима у саставу Универзитета (у даљем тексту: факултет), организација и поступак полагања испита, начин утврђивања оцене на испиту, заштита права студената, као и друга питања од значаја за полагање испита и оцењивање на испиту.

Члан 7.

Завршни испит је јединствен, полаже се усмено, писмено, односно практично, и утврђен је студијским програмом, програмом предмета и актима Универзитета и факултета.

Приликом полагања испита, идентитет студента утврђује се на основу индекса. Када се испит полаже писмено, испит почиње поделом задатака на обрасцима које, у одговарајућем броју, штампа или оверава Универзитет, односно факултет, а диктирање задатака није дозвољено.

Писмени задаци са испита се чувају до почетка наредног испитног рока.

⁵ Правилник је донео Сенат Универзитета у Београду, на седници одржаној 13. јула 2007. године, на основу члана 89. Закона о високом образовању („Службени Гласник РС”, број 76/05), чл. 95. и 96. Статута Универзитета у Београду („Гласник Универзитета у Београду”, број 131/06).

Када се испит полаже усмено, Универзитет, односно факултет дужан је да обезбеди јавност полагања испита.

Јавност полагања испита обезбеђује се објављивањем времена и места одржавања испита и могућношћу присуства других лица на испиту.

За студенте са хендикепом који нису у могућности да полажу испит усмено, односно писмено, Универзитет, односно факултет ће обезбедити одговарајући начин полагања.

Члан 8.

За време испита студент је дужан да се понаша у складу са утврђеним правилима понашања која забрањују:

- излазак из просторије и враћање у просторију где се испит одржава, устајање саместа и кретање по просторији;
- било какву комуникацију, осим ако се дежурном поставља питање ради разјашњења нејасноћа у формулацији задатка;
- било које друге активности и понашање које ремете ток испита.

Члан 9.

Усмени испит обавља предметни наставник, односно испитна комисија, а када се испит полаже писмено, овлашћено лице Универзитета, односно факултета одређује дежурно лице, стручно за предмет из којег се испит полаже, које се стара о регуларности спровођења испита.

Предмети наставник, односно дежурно лице, у обавези је да буде у просторији у којој се одржава испит најкасније у време почетка одржавања испита.

За време писменог испита, врата на просторији у којој се испит одржава су затворена, и у њу могу да уђу само предметни наставници и дежурни, а изузетно и друге особе запослене на Универзитету, односно факултету, уз одобрење дежурног.

У случају да у просторију у којој се одржава писмени испит уђе особа која није запослена на Универзитету, односно факултету, дежурни је дужан да ту особу одмах удаљи и да о томе сачини писану белешку.

Члан 10.

Када се испит полаже писмено и усмено, писмени део испита може трајати највише три школска часа ефективно.

Резултати писменог дела испита морају да буду објављени најкасније до половине временског периода између писменог и усменог дела испита, ако се испит полаже писмено и усмено.

Усмени део испита мора се завршити до краја испитног рока.

Члан 11.

Успех студента на испиту изражава се оценом од 5 (није положио) до 10 (одличан-изузетан).

Коначна оцена на испиту заснована је на укупном броју поена које је студент стекао испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита, а према квалитету стечених знања и вештина, и садржи максимално 100 поена, а утврђује се према следећој скали:

- до 50 поена – оцена 5 (није положио)
- од 51 до 60 поена – оцена 6 (довољан)
- од 61 до 70 поена – оцена 7 (добар)
- од 71 до 80 поена – оцена 8 (врло добар)
- од 81 до 90 поена – оцена 9 (одличан)
- од 91 до 100 поена – оцена 10 (одличан-изузетан).

ПРИЛОГ 3. – СТАТУТ ГЕОГРАФСКОГ ФАКУЛТЕТА⁶

Права и обавезе студената

Члан 62.

(1) Студент има право:

- на упис, квалитетно школовање и објективно оцењивање,
- на благовремено и тачно информисање о свим питањима која се односе на студије;
- на активно учествовање у доношењу одлука, у складу са Законом и Статутом;
- на самоорганизовање и изражавање сопственог мишљења;
- на повластице које произлазе из статуса студента;
- на подједнако квалитетне услове студија за све студенте;
- на образовање на језику националне мањине, у складу са Законом Статутом;
- на различитост и заштиту од дискриминације;
- да бира и да буде биран у Студентски парламент и друге органе Факултета.

(2) Студент је дужан да:

- испуњава наставне и предиспитне обавезе;
- поштује опште акте Универзитета и Факултета на којем студира.
- поштује права запослених и других студената на Универзитету и на Факултету на којем студира;
- учествује у доношењу одлука у складу са Законом и Статутом.
- Студент има право на жалбу Већу Факултета ако сматра да су му угрожена права из става 1. тач. 1) - 3) овог члана.

Активности – 1: Увод у студије географије

1. Написати сажетак (резиме), највише на једној страници, првог предавања „Увод у студије географије”.

Напомена: Резиме ће бити од користи једино ако пуно речи сведете на њих неколико, и то што је могуће прецизније. Резиме захтева језгровит језик и његову прецизну употребу. Упамтите да је цела сврха резимеа да буде написан у кондензованој форми, без губљења основног значења. Морате бити способни да идентификујете основне идеје (*Које питање се овим радом поставља?*), да схватите значај тих идеја, и да их организујете јасно и концизно.

2. Написати (нацртати) план табле за наставну једицу „Увод у студије географије”.

Напомена: План табле треба да буде својеврсни визуелни резиме лекције који омогућава (студенту, ученику) да једним погледом на таблу обухвати целу лекцију (њену суштину). План табле уједно је и подсетник, и слушаоцу и предавачу (ученику и наставнику). Може садржавати текст, табеле, шеме, поједностављене цртеже и карте... све.

Напомена: Активности радите у посебној свесци (без линија) формата А4, редом: Активности – 1, Активности – 2, итд.

⁶ Цели *Статут* можете погледати на сајту Географског факултета.